

УДК 378.014.61:616-053.2]-057.87-054.6-047.36
DOI <https://doi.org/10.32782/eddiscourses/2024-3-2>

ОСВІТНІ ТА НАУКОВІ ГОРИЗОНТИ ПЕДІАТРІЇ (ДО 80-РІЧЧЯ КАФЕДРИ ПЕДІАТРІЇ № 2 НАЦІОНАЛЬНОГО МЕДИЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ О.О. БОГОМОЛЬЦЯ)

Волосовець Олександр Петрович,

доктор медичних наук, професор, завідувач кафедри педіатрії № 2,
член-кореспондент НАМН України,
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця
ORCID: 0000-0001-7246-0768
Scopus Author ID: 57204219098
Researcher ID: AFS-8525-2022

Кривоустов Сергій Петрович,

доктор медичних наук, професор, професор кафедри педіатрії № 2,
Національний медичний університет імені О.О. Богомольця
ORCID: 0000-0001-8561-0710
Scopus Author ID: 57202620713
Research ID: AAD-1339-2020

Актуальність. У роботі представлено 80-річний шлях кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця та погляд на сучасні аспекти підготовки лікарів з навчальної дисципліни «Педіатрія» в нинішніх складних умовах.

Мета. Метою дослідження є аналіз історичних тенденцій викладання педіатрії на кафедрі педіатрії № 2 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця у контексті сучасних викликів.

Методи. Історично-описовий та аналітичний.

Результати. Традиційно у Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця якісна підготовка майбутніх лікарів неможлива без досконалого оволодіння такою складною навчальною дисципліною, як «Педіатрія». Сучасність новітніх освітніх програм для магістрів медицини, що відповідають нинішнім непростим умовам навчання і актуальним викликам сьогодення, та досконала підготовка біля ліжка хворого формують зі здобувачів вищої освіти висококваліфікованих лікарів, які зроблять свій внесок у збереження здоров'я майбутніх поколінь. Широке застосування у медичній освіті дистанційних та симуляційних методик, що базуються на сучасних інформаційних технологіях, дозволяє отримати нову якість підготовки майбутнього лікаря.

Висновки.

1) Історія кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця нерозривно пов'язана з історією університету та розвитком педіатрії в Україні.

2) Сучасні дослідження науковців кафедри зосереджені на найбільш важливих питаннях діагностики та лікування дитячих хвороб в умовах триваючої війни та пандемії COVID-19.

3) Методичні підходи до підготовки дитячих лікарів на кафедрі відображають інноваційний підхід до синтезу практичної підготовки та оволодіння симуляційними й дистанційними технологіями.

Ключові слова: медична освіта, історія педіатрії, Національний медичний університет імені О.О. Богомольця.

Volosovets Oleksandr, Kryvopustov Sergii. Educational and scientific perspectives of pediatrics (dedicated to the 80th anniversary of the Department of Pediatrics No. 2 of the Bogomolets National Medical University)

Actuality. This article presents the 80-year path of the Department of Pediatrics № 2 of the Bogomolets National Medical University and a look at the modern aspects of training doctors in the discipline of “Pediatrics” in the context of current challenges.

Objective. The aim of this study was to analyse the historical trends in teaching pediatrics at the Department of Pediatrics №2 of the Bogomolets National Medical University in the context of current challenges.

Methods. Historical, descriptive and analytical.

Results. Traditionally, at the Bogomolets National Medical University, quality training of future doctors is impossible without perfect mastery of such a complex discipline as pediatrics. The modernity of the latest educational programs for the Master of Medicine, which meet today's difficult learning environment and current challenges, and perfect training at the patient's bedside, form highly qualified doctors who will contribute to the health of future generations. The widespread use of distance learning and simulation methods in medical education, based on modern information technologies, enables a new quality of training for future doctors.

Conclusions.

1) The history of the Department of Pediatrics № 2 of Bogomolets National Medical University is inseparable from the history of the University and the development of pediatrics in Ukraine.

2) The current research of the Department's scientists is focused on the most important issues of diagnosis and treatment of children's diseases in the context of the ongoing war and the COVID-19 pandemic.

3) The methodological approaches to the training of pediatricians at the Department reflect an innovative approach to the synthesis of practical training and mastery of simulation and distance technologies.

Key words: medical education, history of Pediatrics, Bogomolets National Medical University.

Актуальність. Без розуміння та знання своєї історії не може бути дороги до майбутнього. Колектив кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця, зустрічаючи 80-річчя, намагається бути гідним своїх видатних попередників та продовжувати благородну справу навчання прийдешніх поколінь лікарів мистецтву лікування дітей.

Традиційно у Національному медичному університеті імені О. О. Богомольця (далі – Університет) якісна додипломна та післядипломна підготовка майбутніх лікарів неможлива без досконалого оволодіння такою складною навчальною дисципліною, як педіатрія, що відповідає міжнародним стандартам медичної освіти [1; 2]. Нині це особливо важливо в умовах зменшення кількості дитячих лікарів в Україні, що узгоджується з тенденціями Європейського Союзу [3].

Сучасність новітніх освітніх програм для магістрів медицини, що відповідають нинішнім непростим умовам навчання і актуальним викликам сьогодення, та досконала підготовка біля ліжка хворого формують зі здобувачів вищої освіти висококваліфікованих лікарів, які зможуть здійснити свій внесок у збереження здоров'я майбутніх поколінь [4–6].

Широке застосування у медичній освіті дистанційних та симуляційних методик, що базуються на сучасних інформаційних технологіях, дозволило отримати нову якість підготовки [7; 8]. Подібно до інших навчальних форматів, що використовуються в медичній освіті, симуляційне навчання є методологією, що суттєво полегшує навчання та сприяє чіткому визначенню цілей підготовки [9; 10].

Мета. Метою дослідження є аналіз історичних тенденцій викладання та наукових пошуків у сфері педіатрії на кафедрі педіатрії № 2 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця у контексті сучасних викликів.

Основна частина. Історія кафедри педіатрії № 2 НМУ нараховує вже 80 років. Вона була створена у Київському медичному інституті (далі – КМІ) за наказом ректора, академіка Л.І. Медведя 1 жовтня 1944 року одразу після звільнення Києва

від німецької окупації. Її очолив відомий київський вчений-педіатр, професор **Фінкельштейн Лев Йосипович**, який у 1934 році стояв біля витоків організації у КМІ педіатричного факультету, котрий мав у стислі строки підготувати для виснаженої Голодомором країни достатню кількість дитячих лікарів.

Часи становлення нашої кафедри – це важкі роки, опалені Другою світовою війною, які потребували від країни нагальних заходів зі збереження материнства та дитинства, а також якісної і цілісної підготовки дитячих лікарів, які б могли виконати це відповідальне завдання. І от через 80 років нинішні покоління дитячих лікарів та вчених-педіатрів у вкрай непростих умовах кадрового дефіциту теж забезпечують доступну і якісну медичну допомогу дітям під час триваючої війни [11–13].

Необхідно відзначити, що з 1950 року підготовка лікарів-педіатрів в Україні почала проводитись за новим навчальним планом, який передбачав шестирічний термін підготовки майбутніх дитячих лікарів, що зберігається досі.

Ректор інституту Т.Я. Калініченко доручив керувати кафедрою госпітальної педіатрії видатному українському вченому-педіатру, члену-кореспонденту АМН СРСР, Заслуженому діячу науки УРСР, професору **Олені Миколаївні Хохол** (22.05.1897–17.05.1964).

Ця людина залишила дуже яскравий слід у розвитку Педіатрії у Київському медичному інституті зокрема та в Україні загалом. В особистості О.М. Хохол вдало сполучались науковець, педагог, видатний організатор охорони здоров'я та громадський діяч. Науковий пошук колективу кафедри у 50-ті роки минулого сторіччя був спрямований на подолання епідемії дитячого туберкульозу, ревматизму, вивчення фізіології і патології травлення. Були детально вивчені клініка і лікування шлунково-кишкових захворювань у дітей раннього віку, описані порушення периферійного кровообігу за кишкового токсикозу, зміни функцій капілярів, а також особливості вищої нервової діяльності за затяжної диспепсії. Розроблена перша вітчизняна суміш для штучного вигодовування немовлят «Іонітне молоко».

Рис. 1. Професор Л.Й. Фінкельштейн (крайній праворуч у першому ряду), доцент Л.Є. Зельдич та асистент А.А. Вайсфельд з групою студентів оглядають дитину з гіпотрофією (1948 рік)

О.М. Хохол підготувала сузір'я відомих вчених-педіатрів, які стали цвітом української педіатричної школи. Перш за все це Директор Інституту педіатрії, акушерства та гінекології АМН України, академік НАН, АМН, РАМН О.М. Лук'янова, завідувачі кафедрами педіатрії Київського медичного інституту професори О.І. Кошель-Плескунова, А.О. Андрущук, В.Д. Чеботарьова, завідувач відділом ШПАГ АМН України, професор В.Д. Отт, д.м.н., доцент М.А. Макаренко.

Яскраву сторінку в історію кафедри госпітальної педіатрії окреслив професор **Іван Михайлович Руднєв** (10.06.1910–9.07.1970), який очолював її у 1965 році. Наукові роботи професора І.М. Руд-

нева набагато випередили свій час. Започаткованим та його послідовниками напрями діагностики і лікування алергічних та кардіологічних хвороб у дітей досі не втратили актуальності. Він автор першого українського підручника «Дитячі хвороби», що витримав декілька перевидань і був удостоєний Державної премії України у галузі науки і техніки (1979).

Серед учнів професора І.М. Руднєва – блискуча плеяда українських педіатрів: проф. В.М. Сідельников, проф. П.С. Мошнич, проф. О.І. Ласиця, проф. Л.О. Безруков, проф. І.В. Багдасарова, проф. М.М. Пеший, доценти Є.М. Афанас'єв та В.Г. Мигаль.

Рис. 2. Професор О.М.Хохол оглядає хвору дитину (50-ті роки XX сторіччя)

Рис. 3. Професор І.М. Руднев разом зі співробітниками кафедри госпітальної педіатрії оглядає дитину (1966 рік)

Золотими літерами на скрижалях вітчизняної педіатричної науки вписано ім'я члена-кореспондента Національної академії наук України, Академії медичних наук України, Заслуженого діяча науки та техніки, професора **Віктора Михайловича Сідельникова** (15.10.1928–31.05.1997), який очолював кафедру госпітальної педіатрії, а згодом педіатрії № 2 з курсами медичної генетики і неонатології КМІ з 1971 по 1997 рік.

В.М. Сідельников був фундатором української школи дитячої кардіоревматології та алергології, ним було підготовлено 8 докторів та 37 кандидатів наук. Він написав більш ніж 300 наукових праць, 3 підручники та 12 посібників і монографій, запатентував 16 винаходів. Його посібники, присвячені невідкладній допомозі дітям, були відомі і визнані в усій країні.

Тоді у зв'язку зі збільшенням прийому на педіатричний факультет КМІ до 250 осіб на рік склад кафедри госпітальної педіатрії збільшився майже вдвічі, порівняно з попередніми роками. У 70–80-ті роки минулого сторіччя на кафедрі плідно працювали доценти Т.С. Бережанська, О.С. Костін, В.Й. Дашківська, М.А. Макаренко, Є.М. Афанас'єв; асистенти І.М. Будник, Л.О. Безруков, В.Г. Боряковський, Т.В. Пашун, О.І. Ласиця, В.Г. Мигаль, С.С. Казак, В.Я. Казачек, Г.В. Шафаренко, М.М. Сребний, Л.В. Терещенко, І.М. Криворук, Н.М. Царьова.

У 1975 році саме за ініціативи професора В.М. Сідельникова була створена Київська міська дитяча клінічна лікарня № 2, яка стала клінічною базою кафедри та одним з передових і кращих дитячих лікувально-профілактичних закладів

Рис. 4. Член-кореспондент НАН України, АМН України, професор В.М. Сідельников

охорони здоров'я в Україні. У лікарні вперше у Києві були відкриті спеціалізовані відділення дитячої алергології, кардіології та реанімації новонароджених.

За ініціативи професора В.М. Сідельникова з 1975 року у програму викладання дитячих хвороб були включені питання перинатології. Цей напрям на кафедрі довгі роки очолювала та розвивала д.м.н. М.А. Макаренко. У 1989 році на кафедрі був створений окремий курс неонатології, який очолив професор А.С. Лявинець. Для викладання курсу були залучені досвідчені фахівці педіатри та неонатологи: доценти І.О. Логінова та О.Ф. Черній, асистенти Л.М. Гелескул та С.М. Гнатюк. Визнанням його заслуг було призначення В.М. Сідельникова Головним педіатром Міністерства охорони здоров'я УРСР, а потім Головним дитячим кардіоревматологом МОЗ України та заступником Голови Товариства дитячих лікарів України. Тривалий час В.М. Сідельников був деканом педіатричного факультету та проректором з наукової та лікувальної роботи Київського медичного інституту. Він разом з професором В.Я. Голотою був одним з перших київських професорів, які взяли активну участь у наданні медичної допомоги дітям, яких евакуювали із зони Чорнобильської катастрофи у 1986 році [14].

У 1994 році кафедра госпітальної педіатрії отримала назву кафедри педіатрії № 2 з курсами медичної генетики та неонатології і почала викладати педіатрію студентам за спеціальністю «Лікувальна справа» II медичного факультету університету від II до VI курсу.

У 1992 році В.М. Сідельников одним з перших українських вчених-педіатрів відкрив нову сторінку міжнародного співробітництва дитячих лікарів нашої молодшої незалежної країни. Він був науковим керівником українсько-американської програми з проблем перинатології та неонатології і заклав основи партнерства у галузі педіатрії між Національним медичним університетом та Пенсильванським університетом (Філадельфія, США).

Серед відомих учнів Віктора Михайловича Сідельникова: проф. О.І. Ласиця, проф. С.С. Казак, д.м.н. М.О. Макаренко, проф. М.М. Пеший, проф. А.Я. Кузьменко, член-кореспондент НАМН України, проф. О.П. Волосовець, проф. С.П. Кривоустов, проф. М.П. Прохорова, д.м.н. О.М. Руднев, доц. О.Л. Дзюба, доц. Т.В. Пашун, доц. М.М. Сребний, к.м.н. А.О. Чашева А.О.

У 1997 році після передчасної кончини В.М. Сідельникова кафедру педіатрії № 2 НМУ

очолив його учень, заслужений діяч науки і техніки України, професор Олександр Петрович Волосовець (нар. 26.09.1961). Він є членом-кореспондентом НАМН України (2010), Віце-президентом Асоціації Педіатрів України, Науковим секретарем СФУЛТ, був головою Комісії зі змісту освіти і стандартизованої оцінки якості підготовки спеціалістів-медиків та фармацевтів МОЗ України, є заступником голови Вченої медичної ради МОЗ України.

О.П. Волосовець підготував понад 950 наукових праць, 17 патентів на винаходи, 9 підручників, 61 навчальний посібник та 12 монографій. Його наукові праці присвячені проблемам дослідження впливу наслідків аварії на ЧАЕС на дитячий організм, діагностиці і лікуванню природжених та набутих уражень міокарду у дітей, розробленню новітніх діагностичних підходів у дитячій кардіоревматології, алергології та неонатології.

Дослідження кафедри педіатрії № 2 лягли в основу державних Протоколів лікування кардіоревматологічних хвороб у дітей. Завідувачем кафедри О.П. Волосовцем та професором С.П. Кривоустовим спільно з провідними фахівцями з інших закладів вищої медичної освіти було розроблено, науково обґрунтовано та впроваджено систему підготовки фахівців для охорони здоров'я, яка базується на принципах єдності безперервної підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців, керуванні якістю їх підготовки, що, зокрема, була апробована на кафедрі [15].

Тричі – у 1996 році, 2006 році, 2017 році – спільно з великим другом нашої кафедри, видатним українським вченим-педіатром, академіком В.Г. Майданником (1957–2020) нам вдалося відстояти право унікальної і потрібної для країни та медичної галузі освітньо-наукової спеціальності «Педіатрія» на окреме існування у галузі освіти «Охорона здоров'я» задля цілеспрямованої та профорієнтованої шестирічної підготовки дитячих лікарів. І нині, у час війни і пандемії, нам знову й знову потрібно доводити МОН України нагальну необхідність окремої підготовки дитячих лікарів, яких нині так не вистачає у прифронтових і деокупованих регіонах країни.

У цій системній роботі на благо майбутнього завжди з нами Голова Асоціації Педіатрів України, академік НАМН України Ю.Г. Антипкін, декан Медичного факультету № 3 НМУ, професор О.В. Виговська, завідувачі педіатричних кафедр НМУ: професор І.О. Мітюряєва-Корнійко, професор С.О. Крамарьов, професор В.С. Березенко, професор Ю.В. Марушко, професор А.Ф. Левиць-

кий. Ми впевнені, що за підтримки усіх провідних кафедр педіатрії з 15 закладів вищої медичної освіти, включно із Сумським державним університетом та Ужгородським національним університетом, ми вистоїмо і тепер, бо для нас усіх «Педіатрія – це назавжди».

Задля постійного підвищення кваліфікації лікарів з актуальних питань педіатрії понад 15 років тому кафедрою педіатрії № 2 було організовано цикл науково-практичних регіональних семінарів з безперервного професійного розвитку дитячих та сімейних лікарів, навчання на яких пройшло понад 20 тисяч практичних лікарів з усіх областей країни. Цю роботу ми не припиняємо і в умовах війни, адже нині діти стали частіше хворіти, тож підвищення рівня компетентності дитячих лікарів в цих умовах є вкрай нагальним завданням.

За ініціативи кафедри педіатрії № 2 НМУ щорічно проводяться Всеукраїнські науково-практичні Сідельниковські читання «Актуальні питання педіатрії», які нараховують 26 наукових сесій та щорічно збирають до 100 доповідей і тисячі учасників з усієї країни. Варто зазначити, що кафедра не припиняла їх проводити у найважчі моменти нинішнього буття.

Нині кафедра педіатрії № 2 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця розташована у найбільшій багатопрофільній дитячій лікарні Лівобережжя міста Києва – Київській міській дитячій клінічній лікарні № 2, що в режимі 24/7 лікує понад 300 дітей – від немовляти до підлітка – з різними патологіями, зокрема дуже важкими.

Вислів нашого вчителя, академіка В.М. Сідельникова: «Щоб бути хорошим лікарем, треба передусім бути доброю людиною, мати серце, сповнене справжньої чуйності і душевної щирості, а до страждань чужої дитини ставитись як до страждань власної» є девізом кафедри у її наполегливій роботі задля збереження здоров'я дітей.

Ще однією важливою клінічною базою кафедри є Київській міській пологовий будинок № 6, де наші вихованці опановують основи неонатології – мабуть, найскладнішого періоду у житті дитини, яка тільки-но прийшла у цей світ.

Навчально-методична робота кафедри педіатрії № 2 зосереджена на таких важливих напрямках формування майбутнього дитячого та сімейного лікаря:

- сучасні основні та вибіркові дисципліни в рамках ОПП «Медицина» та «Педіатрія» на усіх курсах викладання задля досягнення належної якості підготовки лікарів за спеціальністю «Педіатрія» та «Медицина»;

- оволодіння у процесі підготовки майбутніми лікарями сучасними міжнародними протоколами лікування та діагностики поширених дитячих хвороб;

- практично-орієнтована підготовка майбутніх лікарів з акцентом на невідкладну допомогу дітям за критичних станів;

- впровадження в освітній процес новітніх педагогічних та медичних технологій;

- систематичний та об'єктивний контроль рівня засвоєння знань здобувачами вищої медичної освіти.

Рис. 5. Колектив кафедри педіатрії № 2 НМУ перед входом до Київської міської дитячої клінічної лікарні № 2

Для забезпечення якісного навчального процесу з викладання педіатрії на нашій кафедрі і клініці є усі можливості:

– якісні і креативні викладачі, серед яких 5 докторів наук та 12 кандидатів та докторів філософії, більшість яких досконало володіє англійською мовою і пройшла стажування у провідних університетах країн ЄС та США;

– сучасне лабораторне-діагностичне обладнання кафедри і клініки, з яким здобувачі вищої медичної освіти знайомляться під час навчання і яке будуть опановувати вже під час педіатричної інтернатури та спеціалізації;

– сучасні наукові дослідження кафедри у сфері дитячої алергології, пульмонології, екологічної педіатрії та організації медичної допомоги дітям, що впроваджені у практику роботи клініки та провідних дитячих лікарень України;

– зосередженість навчального процесу саме на практичній складовій частині підготовки майбутнього лікаря-універсала, який повинен досконало уміти лікувати як дорослих, так і дітей, особливо у критичних ситуаціях;

– тривале партнерство з клінікою дитячої алергології та пульмонології Варшавського медичного університету та керівником, професором В. Фелешко.

На старших курсах кафедра робить особливий акцент на дуальності викладання питань дитячих хвороб, поєднуючи ґрунтовну теоретичну та постійну практичну підготовку майбутнього

лікаря у клініці з особливим акцентом на етичних аспектах роботи дитячого лікаря та процесах комунікації з пацієнтами і їхніми батьками чи опікунами [16; 17]. Ці методичні напрацювання лягли в основу створення нової вибіркової дисципліни для студентів I курсу «Основи спілкування з дитиною» (автор – асистент, PhD М.В. Кривоустова).

Важливим елементом навчально-методичної роботи зі студентами для нас є зворотний зв'язок щодо їх задоволеності рівнем викладання та засвоєння знань. На нашу думку, постійний моніторинг рівня задоволеності здобувачами вищої освіти щодо їх підготовки з педіатрії та рівнем опанування необхідними компетенціями є тим дороговказом, що дає змогу своєчасно проводити оцінювання якості надання освітніх послуг, вдосконалювати та розширювати їх спектр відповідно до потреб здобувачів вищої медичної освіти. Приємно зазначити, що більшість студентів, зокрема з іноземних країн, високо оцінює педагогічну майстерність викладачів та рівень знань з педіатрії, отриманих на кафедрі [18; 19]. Приємно, що частина наших вихованців виявила бажання стати дитячими лікарями.

На нашій кафедрі розроблена сучасна методологія проведення об'єктивного структурованого клінічного іспиту «ОСКИ-2» на педіатричній станції «Початкова та реанімаційна допомога новонародженим», що дає змогу визначити готовність наших випускників до надання невідклад-

Рис. 6. Професор кафедри С.П. Кривоустов оглядає зі студентами дитину у відділенні реанімації новонароджених Київської міської дитячої клінічної лікарні № 2

ної допомоги новонародженій дитині у критичні ситуації [20; 21]. Під час підсумкової атестації оцінюються такі важливі компетентності майбутнього лікаря, як комунікація з пацієнтом та батьками дитини, дотримання етичних норм, клінічний огляд та техніка виконання медичних процедур, включно з інвазивними втручаннями. Зазначена модель екзаменаційної станції була схвально оцінена усіма педіатричними кафедрами НМУ та вже другий рік успішно застосовується під час підсумкової атестації випускників НМУ.

Така зміна парадигми підсумкової атестації привела до вдосконалення навчального процесу та поліпшення ефективності підготовки лікарів через інтеграцію навчальних програм, розширення зворотного зв'язку зі студентами та їх усвідомлену практику, освоєння практичних навичок і набуття необхідних компетенцій.

У 2023 році кафедрою був виданий сучасний навчально-методичний посібник для викладачів та здобувачів вищої освіти «Педіатрія (неонатологія, дитяча ендокринологія, дитяча гематологія)», який врахував наш досвід у запровадженні сучасних інноваційних технологій у навчальний процес. Також спільно з колегами з Харківського національного медичного університету виданий навчальний посібник для дитячих лікарів «Склад-

ний пацієнт у педіатрії», що віддзеркалює клінічний досвід викладачів і представляє найбільш складні клінічні кейси нашої клініки.

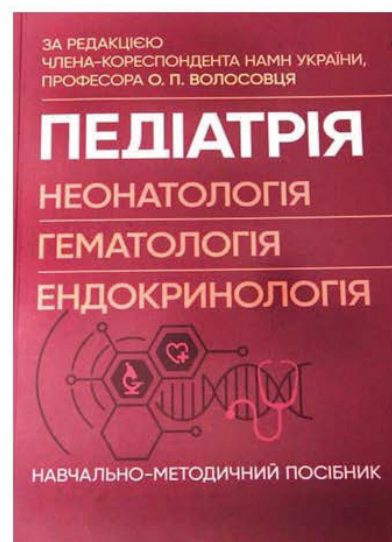
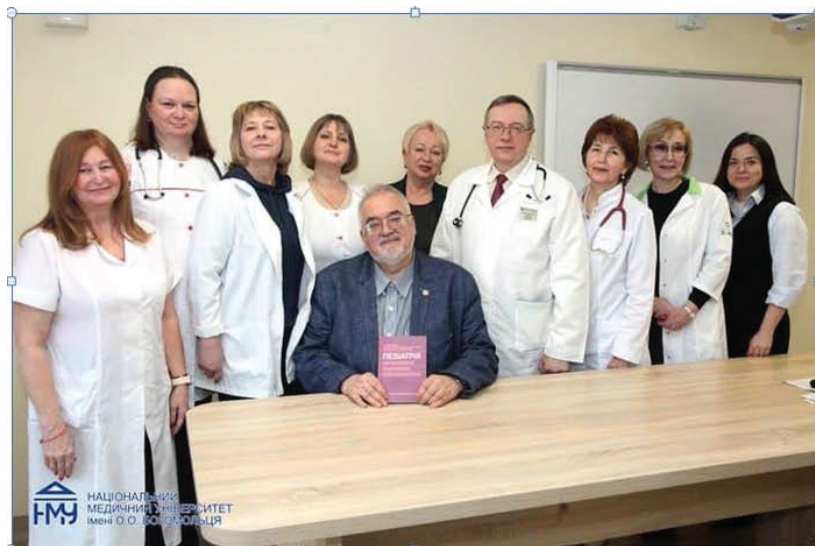
Пошуки науковців кафедри спрямовані на покращення діагностики та підвищення ефективності лікування дітей з алергічними захворюваннями шляхом прогнозування клінічного перебігу та ефективності терапії. Вперше був вивчений вплив алерген-специфічної імунотерапії у дітей з алергічними захворюваннями за даними показників якості життя. Результати цієї наукової роботи були представлені на Європейських і вітчизняних конгресах та конференціях і опубліковані у часописах, що індексуються у престижних наукометричних базах “Scopus” та “Web of Science”. Доцент кафедри, д.м.н. О.В. Мозирська, доценти, к.м.н. О.В. Ємець, В.Є. Хоменко, а також асистент, PhD М.В. Кривоустова є членами Європейської академії алергії та клінічної імунології (EAACI).

У 2024 році за участі асистентки кафедри, доктора філософії М.В. Кривоустової була опублікована стаття на тему “Bayesian analysis suggests independent development of sensitization to different fungal allergens” в одному з найбільш відомих у світі наукових алергологічних часописів “World Allergy Organization Journal”.

Рис. 7. Професор О.П. Волосовець, доцент Ю.В. Каруліна і доцент О.Ф. Черній приймають іспит ОСКІ-2 у випускниці

Рис. 8. Авторський колектив навчально-методичного посібника «Педіатрія (неонатологія, дитяча ендокринологія, дитяча гематологія)»

(Зліва направо: доц. Н.В. Грищенко, доц. С.Д. Салтанова, доц. Т.І. Шевцова, доц. О.Л. Ковальчук, проф. О.П. Волосовець, доц. І.О. Логінова, проф. С.П. Кривопустов, доц. О.Ф. Черній, доц. В.Є. Хоменко, доц. О.В. Мозирська)

На основі проведених на кафедрі її науковцями системних досліджень у практику київської педіатричної охорони здоров'я були впроваджені сучасні методики діагностики і лікування дитячих хвороб, що дозволило зменшити малюкову смертність у лівобережних районах Києва до рівня кращих східноєвропейських показників.

Окремий напрям наукових пошуків кафедральних співробітників становить дослідження стану здоров'я дітей, їх захворюваності і смертності у часи війни та пандемії COVID-19. Окрім того, проводяться дослідження щодо вивчення стану кадрового забезпечення педіатричної служби в Україні та його впливу на доступність медичної допомоги дітям в умовах сучасних викликів.

Доцент, д.м.н. О.В. Мозирська та доцент, к.м.н. О.В. Ємець під керівництвом декана Медичного факультету № 3, професора, д.м.н. О.В. Виговської брали участь у волонтерських місіях нашого Університету з надання медичної допомоги дітям у прифронтових районах, де спостерігається дефіцит медичних працівників.

Чималий блок виданих праць, присвячений сучасному методичному забезпеченню навчального процесу з педіатричних дисциплін, широко використовується кафедрами педіатрії в усіх закладах вищої медичної освіти України.

За час існування кафедри її вченими було зроблено чимало яскравих наукових відкриттів і винаходів, що збагатили вітчизняну та світову педіатрію і врятували тисячі дитячих життів. І нині перед науковцями постає нове серйозне

завдання щодо дослідження впливу наслідків війни та пандемії на стан дитячого організму.

На кафедрі педіатрії № 2 НМУ працює творчий колектив викладачів-новаторів, у якому поєднуються молодість і мудрість, досвід клініцистів і творчий пошук науковців. Останніми роками поряд з досвідченими викладачами активно зростає творча наукова молодь (асистентки А.В. Купкіна, М.В. Кривопустова, Н.А. Слюсар), яка прекрасно оволоділа сучасними інформаційними технологіями та іноземними мовами, здійснює наукові дослідження на засадах доказової медицини та проводить практичні заняття на високому методичному рівні. Це ілюструє традиційно високе рейтингове місце кафедри в університетському рейтингу кафедр та вчених і те, що понад 40 років вона за наказом МОЗ України є опорною з викладання педіатрії у закладах вищої медичної освіти.

Щорічно на базі кафедри у рамках традиційних наукових Сідельниковських читань проводиться Всеукраїнська науково-методична нарада завідувачів усіх кафедр педіатрії нашої країни, де визначаються пріоритетні напрями викладання педіатрії на додипломному та післядипломному етапах.

На кафедрі впроваджені сучасні методики навчання майбутніх лікарів, широко використовуються дистанційні технології, проводиться практична підготовка на навчальних манекенах та стимуляторах, широко використовуються сучасні іноземні керівництва (Nelson Textbook тощо),

міжнародні протоколи та настанови діагностики і лікування дитячих хвороб.

Ефективно працює на кафедрі науковий студентський гурток (доц. Т.І. Шевцова), проводиться виховна робота серед студентів. Вона спрямована перш за все на формування у гуртківців навичок наукового пошуку, публічних доповідей і наукової дискусії. Важливою складовою частиною роботи СНГ також є поглиблення та удосконалення знань з педіатрії як необхідної складової частини формування у майбутніх лікарів засад їх безперервного професійного розвитку [22]. Завдяки цьому наші гуртківці регулярно посідають призові

місця та виграють студентські олімпіади з педіатрії, молоді вчені виступають з доповідями на конференціях з міжнародною участю та Сідельниківських читаннях, які щорічно проводяться на кафедрі вже понад чверть століття.

Колектив кафедри вірний історичним традиціям, органічно сполучений з лікарськими і сестринськими колективами клінічних баз, що забезпечує досконалу реалізацію під час викладання педіатрії у Національному медичному університеті імені О.О. Богомольця базового принципу сучасної підготовки лікаря, що полягає у єдності освіти, науки і практики.

Рис. 9. Студенти-гуртківці оволодівають сучасними технологіями надання невідкладної допомоги новонародженим під керівництвом доцентки кафедри, к.м.н. Т.І. Шевцової

Рис. 10. Колектив кафедри педіатрії № 2 НМУ у 2024 році

(сидять зліва направо: професори М.П. Прохорова, С.П. Кривопустов, О.П. Волосовець, А.Я. Кузьменко, д.м.н. О.В. Мозирська; стоять зліва направо: ас. Н.А. Слюсар, ас. М.В. Кривопустива, ас. А.В. Купкіна, доц. Ю.В. Каруліна, доц. Н.В. Грищенко, доц. І.О. Логінова, доц. С.Д. Салтанова, доц. О.Л. Ковальчук, доц. Т.І. Шевцова, доц. О.Ф. Черній, лаб. О.В. Ковтун, доц. В.Є. Хоменко)

Уся педагогічна, наукова і лікувальна робота нашого викладацького колективу спрямована вперед, бо від якості підготовки наших вихованців залежить у подальшому рівень надання медичної допомоги дітям – майбутньому нашої вільної і непереможної країни.

Висновки. За результатами проведеного дослідження дійшли таких висновків.

1) Історія кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету імені О.О. Богомольця нерозривно пов'язана з

історією Університету та розвитком педіатрії в Україні.

2) Сучасні дослідження науковців кафедри зосереджені на найбільш важливих питаннях діагностики та лікування дитячих хвороб в умовах триваючої війни та пандемії COVID-19.

3) Методичні підходи до підготовки дитячих лікарів на кафедрі відображають інноваційний підхід до синтезу практичної підготовки та оволодіння симуляційними й дистанційними технологіями.

Список літератури:

1. Diskin C. et al. "The early experience of doctors training in pediatrics: patient safety culture and the role and influence of the registrar." *Irish journal of medical science*. 2022. Vol. 191, no.1. P. 271–278. DOI: 10.1007/s11845-021-02520-7 (date of access: 03.08.2024).
2. Pettoello-Mantovani M., Ehrich J., Romondia A., Nigri L., Pettoello-Mantovani L., & Giardino I. Diversity and differences of postgraduate training in general and subspecialty pediatrics in the European Union. *The Journal of Pediatrics*. Vol. 165, no. 2. P. 424–426. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2014.05.016> (date of access: 05.07.2024).
3. Ehrich J., Fruth J., Jansen D., Gerber-Grote A., Pettoello-Mantovani M. How to Calculate the Risk of Shortage and Surplus of Pediatric Workforce? *J Pediatr*. 2018 Aug. Vol. 199. P. 286–287.e2. DOI: 10.1016/j.jpeds.2018.04.075. PMID: 30049396 (date of access: 05.07.2024).
4. Волосовець О.П., Кривоустов С.П., Січкоріз О.Є., Абатуров О.Є., Банадига Н.В., Бекетова Г.В. та ін. Педіатрична освіта України у XXI сторіччі: сучасні виклики та проблеми майбутнього. *Медична освіта*. 2019. Т. 3. № 84. С. 63–70.
5. Волосовець О.П., Виговська О.В., Уліщенко В.В., Бекетова Г.В., Кривоустов С.П. та ін. Воркшоп як сучасна інноваційна технологія підготовки дитячих та сімейних лікарів. *Медична освіта*. 2021. № 2. С. 6–9. DOI: 10.11603/me.2414-5998.2021.2.12397.
6. Волосовець О.П., Уліщенко В.В., Грищенко Н.В., Ковальчук О.Л., Купкіна А.В., Каруліна Ю.В., Ємець О.В., Хоменко В.Є., Салтанова С.Д. Напрями удосконалення викладання педіатрії у закладах вищої освіти. *Медична освіта*. 2023. № 1. С. 22–28. DOI: 10.11603/m.2414-5998.2023.1.13822.
7. Кучин Ю.Л., Власенко О.М., Кучеренко І.І., Микитенко П.В. Комп'ютерне тестування в системі моніторингу успішності майбутніх магістрів М(Ф)ЗВО. *ФМО*. 2022. Т. 35. С. 41–49. DOI: 10.31110/2413-1571-2022-035-3-006.
8. Волосовець О.П., Виговська О.В., Кривоустов С.П., Кузьменко А.Я., Логінова І.О. та ін. Дистанційне навчання як інформаційно-комунікативна технологія додипломної підготовки лікарів з педіатрії в умовах сучасних викликів. *Медична освіта*. 2020. № 3. С. 9–12. DOI: 10.11603/me.2414-5998.2020.3.11435.
9. Kuchyn Iu.L., Vlasenko O.M., Melnyk V.S., Stuchynska N.V., Kucherenko I.I., Mykytenko P.V. Simulation training and virtual patients as a component of classroom training of future doctors under COVID-19 conditions. *Wiadomości Lekarskie*. 2022. Vol. 75, no. 5. P. 1118–1123. DOI: 10.36740/WLek202205112. PMID: 35758488.
10. Lopreiato J.O., Sawyer T. Simulation-based medical education in pediatrics. *Academic pediatrics*. 2015. Vol. 15, no. 2. P. 134–142. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.acap.2014.10.010>.
11. Volosovets O.P., Vyhovska O.V., Kryvopustov S.P., Mozyrska O.V., Yemets O.V., Volosovets A.O., Wojciech Feleszko Problems of providing medical care to children of Ukraine as a result of russian aggression. *Child's Health*. 2023. Vol. 18, no. 3. P. 9–13. DOI: 10.22141/2224-0551.18.3.2023.1578.
12. Volosovets O.P., Lurin I.A., Naumenko O.M., Volosovets A.O., Kryvopustov S.P. Current challenges for the health care system due to the lack of medical staff and the continuous professional development of doctors. *Wiadomości Lekarskie*. 2022. T. LXXV, no. 5. P. 1135–1138. DOI: 10.36740/WLek202205115.
13. Волосовець О.П., Цемашко С.В., Логінова І.О., Кривоустов С.П., Шевцова Т.І., Ільїн О.В., Черній О.Ф., Гелескул Л.М., Голік О.В. Аналіз показників народжуваності, неонатальної захворюваності та смертності під час пандемії COVID-19 і воєнного стану в Україні. *Здоров'я дитини*. 2023. Т. 18, № 4. С. 7–12. DOI: 10.22141/2224-0551.18.4.2023.1595.
14. Видатний український вчений-педіатр В.М. Сідельников / С.П. Кривоустов, Л.В. Терещенко, Г.В. Шафаренко та ін. НМУ імені О. О. Богомольця. Тернопіль: Укрмедкнига, 2003. 165 с.
15. Волосовець О.П., Уліщенко В.В., Каруліна Ю.В., Ємець О.В., Кривоустов С.П., Волосовець Т.М. та ін. Проблемні питання запровадження якісного безперервного професійного розвитку лікарів. *Медична освіта*. 2022. № 1. С. 74–80. DOI: 10.11603/m.2414-5998.2022.1.12947.
16. Бекетова Г.В., Волосовець О.П., Горячева І.П., Солдатова О.В., Салтанова С.Д. Сучасні підходи до підготовки педіатра та оцінки його професійної компетентності: вітчизняний та американський досвід. *Здоров'я дитини*. 2024. Т. 19. № 3. С. 156–161. DOI: 10.22141/2224-0551.19.3.2024.1695.
17. Бекетова Г.В., Волосовець О.П., Горячева І.П., Солдатова О.В., Назар О.В. Етичні стандарти в педіатрії: хто такий «хороший педіатр»? *Здоров'я дитини*. 2023. Т. 18. № 4. С. 63–69. DOI: 10.22141/2224-0551.18.4.2023.1604.

18. Волосовець О.П., Науменко О.М., Цимбалюк Р.С., Кривоустов С.П., Грищенко Н.В. та ін. Досвід підготовки та атестації з педіатричних дисциплін здобувачів освіти за спеціальністю 222 «Медицина». *Здоров'я дитини*. 2023. Т. 18, № 6. С. 446–452. DOI: 10.22141/2224-0551.18.6.2023.1632.
19. Грищенко Н.В., Ковальчук О.В. Моніторинг рівня задоволеності якістю підготовки з педіатрії здобувачів освіти за спеціальністю 222 «Медицина» факультету підготовки іноземних громадян Національного медичного університету імені О.О. Богомольця. *Здоров'я дитини*. 2024. Т. 19, № 4. С. 208–213. DOI: 10.22141/2224-0551.19.4.2024.1707.
20. Волосовець О.П., Кривоустов С.П., Починок Т.В., Логінова І.О., Шевцова Т.І., Слюсар Н.А., Корх Л.М. Модель екзаменаційної педіатричної станції «Початкова та реанімаційна допомога новонародженій дитині» як компоненти об'єктивного структурованого практичного (клінічного) іспиту здобувачів ступеня вищої освіти магістр за спеціальністю 222 «Медицина» галузі. *Медична освіта*. 2022. № 1. С. 43–47. DOI: 10.11603/m.2414-5998.2022.1.12940.
21. Волосовець О.П., Логінова І.О., Кривоустов С.П., Мозирська О.В., Черній О.Ф., Шевцова Т.І., Гелескул Л.М. Досвід створення вибіркової дисципліни «Основи неонатології» для підготовки магістрів зі спеціальностей 222 «Медицина» та 228 «Педіатрія» *Медична освіта*. 2023. № 1. С. 15–21. DOI: 10.11603/m.2414-5998.2023.1.13819.
22. Шевцова Т.І., Салтанова С.Д. Студентський науковий гурток кафедри педіатрії № 2 Національного медичного університету як важлива складова у становленні майбутнього дитячого лікаря та дослідника. *Вісник проблем біології і медицини*. 2024. Т. 1, № 172. С. 313–318.

References:

1. Diskin, C., Byrne, D., Normand, C., & O'Neill, M.B. (2022). The early experience of doctors training in pediatrics: patient safety culture and the role and influence of the registrar. *Irish journal of medical science*, 191 (1), pp. 271–278. <https://doi.org/10.1007/s11845-021-02520-7>.
2. Pettoello-Mantovani, M., Ehrich, J., Romondia, A., Nigri, L., Pettoello-Mantovani, L., & Giardino, I. (2014). Diversity and differences of postgraduate training in general and subspecialty pediatrics in the European Union. *The Journal of Pediatrics*, 165 (2), 424–426. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2014.05.016>.
3. Ehrich, J., Fruth, J., Jansen, D., Gerber-Grote, A., & Pettoello-Mantovani, M. (2018). How to Calculate the Risk of Shortage and Surplus of Pediatric Workforce? *The Journal of pediatrics*, 199, 286–287. <https://doi.org/10.1016/j.jpeds.2018.04.075>.
4. Volosovets, O.P., Kryvopustov, S.P., Sichkoriz, O.E., Abaturov, O.E., Banadiga, N.V., Beketova, G.V. & Khomenko, V.E. (2019). Pediatrychna osvita Ukrayiny u XXI storichchi: suchasni vyklyky ta problemy maybutn'oho [Pediatric education of Ukraine in the 21st century: current challenges and problems of the future]. *Medychna osvita*, 3 (84), pp. 63–70. DOI: 10.11603/me.2414-5998.2019.3.10128. [in Ukrainian]
5. Volosovets, O.P., Vygovska, O.V., Ulishchenko, V.V., Beketova, H.V., Kryvopustov, S.P., Kuzmenko, A.Y. & Saltanova, S.D. (2021). Vorkshop yak suchasna innovatsiyana tekhnolohiya pidhotovky dytyachykh ta simeynykh likariv [Workshop as a modern innovative training technology pediatric and family doctors]. *Medychna osvita* (2), pp. 6–9. DOI: 10.11603/me.2414-5998.2021.2.12397. [in Ukrainian]
6. Volosovets, O.P., Ulishchenko, V.V., Grischenko, N.V., Kovalchuk, O.L., Kupkina, A.V., Karulina, Y.V. & Saltanova, S.D. (2023). Napryamy vdoskonalennya vykladannya pediatriyi v zakladakh vyshchoyi osvity. [Directions for improving the teaching of pediatrics in institutions of higher education]. *Medychna osvita* (1), pp. 22–28. DOI: 10.11603/m.2414-5998.2023.1.13822. [in Ukrainian]
7. Kuchyn, Iu.L., Vlasenko, O.M., Kucherenko, I.I., Mykytenko, P.V. (2022). Komp'yuterne testuvannya v systemi monitorynhu uspishnosti maybutnikh mahistriv M(F)ZVO [Computer testing in the system success monitoring of future masters (M(P)HEI)]. *Physical and Mathematical Education*. 35 (3), pp. 41–49. DOI: 10.31110/2413-1571-2022-035-3-006. [in Ukrainian]
8. Volosovets, O.P., Vyhovska, O.V., Kryvopustov, S.P., Kuzmenko, A.Y., Loginova, I.O., Cherny, O.F. & Kovtun, O.V. (2020). Dystantsiynе navchannya yak informatsiyno-komunikatyvna tekhnolohiya dodyplomnoyi pidhotovky likariv z pediatriyi v umovakh suchasnykh vyklykiv [Distance learning as an information and communicative technology of the undergraduate training of pediatricians in the contemporary challenges]. *Medychna osvita* (3), 9–12. DOI: <https://doi.org/10.11603/me.2414-5998.2020.3.11435>. [in Ukrainian]
9. Kuchyn, Iu.L., Vlasenko, O.M., Melnyk, V.S., Stuchynska, N.V., Kucherenko, I.I., Mykytenko, P.V. (2022). Simulation training and virtual patients as a component of classroom training of future doctors under COVID-19 conditions. *Wiad Lek.*, 75 (5), pp. 1118–1123. DOI: 10.36740/WLek202205112. PMID: 35758488.
10. Lopreiato, J.O., & Sawyer, T. (2015). Simulation-based medical education in Pediatrics. *Academic pediatrics*, 15 (2), 134–142. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.acap.2014.10.010>
11. Volosovets, O., Vyhovska, O., Kryvopustov, S., Mozyrska, O., Yemets, O., Volosovets, A., & Feleszko, W. (2023). Problems of providing medical care to children of Ukraine as a result of russian aggression. *Child's Health*, 18 (3), pp. 157–161. DOI: <https://doi.org/10.22141/2224-0551.18.3.2023.1578>.
12. Volosovets, O.P., Lurin, I.A., Науменко, O.M., Volosovets, A.O., Kryvopustov, S.P. (2022). Current challenges for the health care system due to the lack of medical staff and the continuous professional development of doctors. *Wiadomości Lekarskie*. Tom LXXV (5), pp. 1135–1138. DOI: 10.36740/WLek202205115.
13. Volosovets, O.P., Tsemashko, S.V., Loginova, I.O., Kryvopustov, S.P., Shevtsova, T.I., Ilyin, O.V., Chernii, O.F., Helescul, L.M., Holik, O.V. (2023). Analiz pokaznykiv narodzhuvanosti, neonatal'noyi zakhvoryuvanosti ta smertnosti pid chas pandemiyi COVID-19 ta voyennoho stanu [Analysis of birth rate, neonatal morbidity, and mortality during the

- COVID-19 pandemic and martial law in Ukraine]. *Zdorov'ya dytyny*, 18 (4), pp. 7–12. DOI: 10.22141/2224-0551.18.4.2023.1595. [in Ukrainian]
14. Vydatnyy ukrayins'kyy vchenyy-pediatr V.M. Sidel'nykov [Outstanding Ukrainian pediatrician V.M. Sidelnikov] / S.P. Kryvopustov, L.V. Tereshchenko, H.V. Shafarenko ta in. NMU imeni O.O. Bohomol'sya. Ternopil': Ukrmedknyha, 2003. 165 p. [in Ukrainian]
  15. Volosovets, O.P., Ulishchenko, V.V., Karulina, Yu.V., Yemets, O.V., Volosovets, T.M., Kryvopustov, S.P. & Saltanova, S.D. (2022). Problemni pytannya zaprovadzhennya yakisnoho bezpererвноho profesiynoho rozvytku likariv [Problem issues of introduction of qualitative lifelong professional development of doctors]. *Medychna osvita* (1), pp. 74–80. DOI: 10.11603/m.2414-5998.2022.1.12947. [in Ukrainian]
  16. Beketova, H.V., Volosovets, O.P., Horiacheva, I.P., Soldatova, O.V., Saltanova, S.D. (2024). Suchasni pidkhody do pidhotovky pediatra ta otsinky yoho profesiynoyi kompetentnosti: vitchyznyany ta amerykans'kyi dosvid. [Modern approaches to the training of pediatricians and assessment of their professional competences: domestic and American experience]. *Zdorov'ya dytyny*, 2024, 19 (3): 156–161. DOI: 10.22141/2224-0551.19.3.2024.1695. [in Ukrainian]
  17. Beketova, H.V., Volosovets, O.P., Horiacheva, I.P., Soldatova, O.V., Nazar, O.V. (2023). Etychni standarty v pediatriyi: kto takyy “khoroshyy pediatr”? [Ethical standards in pediatrics: who is a “good pediatrician”?] *Zdorov'ya dytyny*, 18 (4), pp. 305–311. DOI: 10.22141/2224-0551.18.4.2023.1604. [in Ukrainian]
  18. Volosovets, O.P., Naumenko, O.M., Tsymbaliuk, R.S., Kryvopustov, S.P., Grischenko, N.V., Mozyrska, O.V. & Kryvopustova, M.V. (2023). Dosvid pidhotovky ta atestatsiyi z pediatrichnykh dystsyplin zdobuvachiv osvity za spetsial'nisty 222 “Medytsyna” [Experience of training and certification in pediatric disciplines of students majoring in 222 “Medicine” specialty]. *Zdorov'ya dytyny*, 18 (6), pp. 446–452. DOI: 10.22141/2224-0551.18.6.2023.1632. [in Ukrainian]
  19. Gryshchenko, N.V., & Kovalchuk, O.V. (2024). Monitorynh rivnya zadovolenosti yakystyu pidhotovky z Pediatriyi zdobuvachamy osvity za spetsial'nisty 222 “Medytsyna” fakul'tetu pidhotovky inozemnykh hromadyan Natsional'noho medychnoho universytetu imeni O.O. Bohomol'tsya. [Monitoring the level of satisfaction with the quality of training in pediatrics of undergraduates on the specialty 222 “Medicine” of the Faculty for Training of Foreign Citizens of the Bogomolets National Medical University]. *Zdorov'ya dytyny*, 19 (4), 208–213. DOI: <https://doi.org/10.22141/2224-0551.19.4.2024.1707>. [in Ukrainian]
  20. Volosovets, O.P., Kryvopustov, S.P., Pochynok, T.V., Loginova, I.O., Shevtsova, T.I., Sliusar, N.A., Korkh, L.M. (2022). Model' ekzamenatsiyanoi pediatrichnoyi stantsiyi “pochatkova ta reanimatsiyina dopomoha novonarodzeniy dytyni” yak komponenty ob'yektyvnoho strukturovanoho praktychnoho (klinichnoho) ispytu zdobuvachiv stupenya vyshchoyi osvity mahistr za spetsial'nisty 222 “Medytsyna” haluzi znan' “Okhorona zdorov'ya” [Model of examination pediatric station “Primary and resuscitation care for newborn” as a component of the objective structured practical (clinical) examination for applicants for higher education master’s degree in 222 “Medicine” in the field of knowledge 22 “Health protection”]. *Medychna osvita* (1), pp. 43–47. DOI: 10.11603/m.2414-5998.2022.1.12940. [in Ukrainian]
  21. Volosovets, O.P., Loginova, I.O., Kryvopustov, S.P., Mozyrska, O.V., Chernii, O.F., Shevtsova, T.I., Helescul, L.M. (2023). Dosvid stvorennya vybirkovoyi dystsypliny “Osnovy neonatolohiyi” dlya pidhotovky mahistriv zi spetsial'nostey 222 “Medytsyna” ta 228 “Pediatriya” [The experience of creating the selective discipline “Basic of neonatology” for the training of masters in the specialty 222 “Medicine” and 228 “Pediatrics”]. *Medychna osvita* (1), pp. 15–21. DOI: 10.11603/m.2414-5998.2023.1.13819. [in Ukrainian]
  22. Shevtsova, T.I., Saltanova, S.D. (2024). Students'kyi naukovyy hurtok kafedry pediatriyi № 2 Natsional'noho medychnoho universytetu yak vazhlyva skladova u stanovlenni maybutn'oho dytyachoho likarya ta doslidnyka [Student scientific circle of the Department of Pediatrics No. 2 of the National Medical University as an important component in the formation of a future pediatric doctor and researcher]. *Visnyk problem biolohiyi i medytsyny*, 1 (172), pp. 313–318. [in Ukrainian]